

FEMEI ÎNTRE ZIDURI

Maria TERTECI
(Universitatea de Vest din Timișoara)

Women between Walls

The article reveals the ways in which “the wall” with its many faces curtailed the freedoms of women prisoners during the communist period. Special emphasis is laid on the wall as a symbol of totalitarianism that restricted the prisoners’ freedom while confining them to a deeply anguishing, traumatic space. Several types of wall are considered: the prison wall, the fence camp, and the ideological walls of the Soviet regime. The article, however, focuses on the effects of imprisonment on the women prisoners’ bodies: the poor hygiene and nutrition, and the tattered uniforms contributed to their dehumanisation by humiliation. These aspects are examined in the testimonies of several victims of the Romanian and Soviet Gulag: Lena Constante, Annie Samuelli, Adriana Georgescu, Evguenia Guinzburg, and Anița Nandriș-Cudla. The discursive features of the testimonies range from a colloquial style to a mixture of registers, and from detachment and objectivity to subjective involvement. The article draws attention to major issues in the national and European history, which disclose the true face of a past still unknown.

Keywords: *women, prison, camp, corporality, communism*

Privarea femeilor de libertate printr-o detenție severă, fie ea prin intermediul celulei sau al lagărului, are efecte grave asupra psihicului și fizicului acestora. Sistemul carceral comunist, căci doar la acesta mă voi referi, nu are doar ca rezultat dezumanizarea individului, așa cum se întâmplă în cazul deținuților bărbați, ci și pierderea feminității și includerea femeilor într-un nou gen, genul neutru. Modalitățile la care se apela pentru a le sustrage deținuților, pas cu pas, fiecare dovadă de feminitate erau numeroase, unele fiind, de multe ori, efectul torturii la care erau supuse sau al alimentației deficitare calitativ și cantitativ. Maternitatea sustrasă, prin fiii de lângă care au fost îndepărtate sau prin imposibilitatea de a-și îngriji adecvat corpul, bățiile și umilințele sunt doar câteva exemple. Mărturiile Lenei Constante, deținută politic din lotul Pătrășcanu, închisă 8 ani într-o celulă de izolare și alți 4 ani în celule comune, cele ale evreicei Annie Samuelli, acuzată de spionaj pentru că lucrează la legațiile anglo-americane de la București și condamnată pentru 20 de ani, din care va face 12 ani, acuzată fiind de spionaj și, nu în ultimul rând, amintirile tinerei Adriana Georgescu sunt exemple sugestive pentru formele de tortură suferite de către deținute. La acestea se adaugă și mărturiile Evgueniei Guinzburg, deținută din Rusia, acuzată de trădare și complot, care va experimenta atât celula, cât și lagărul de muncă, dar și cele ale Aniței Nandriș-Cudla, în care aceasta relevă, într-un stil colocvial, experiențele exilului în Siberia.

Zidul/zona, cu numeroasele sale efecte dezumanizante asupra individului uman, ce vine să limiteze libertatea deținuților și, în același timp, le plasează într-un spațiu profund angoasant care produce traume, are efecte nimicitoare asupra acestor deținute. Mă refer aici la multiplele valențe ale zidului: zidul închisorii, zidul sau gardul lagărelor, precum și zidurile ideologice ale regimului prin care s-au îngădit libertățile locuitorilor statelor sovietice.

Literatura confesivă feminină despre experiențele carcerale dezvăluie o perspectivă cenușie asupra vieții deținuților, spulberând ideea de pușcăriași îmbrăcați în uniforme în dungi, care duc o viață larvară; mărturiile victimelor instaurează o nouă uniformă a deținuților, cea zdrențuită și peticită, din haine învechite recondiționate.

Zdrențele

La degradarea corporală a deținuților contribuie și lipsa igienei, apa insuficientă, condițiile nefaste și hainele zdrențuite; acestea le transformă în sinistre imagini inumane, cu părul vâlvoi, nespălat și nepieptănat, ce emană un miros greu, în ciuda faptului că cele mai multe se tot spală cu acea apă stătută și murdară și cu săpunul cu miros de pește, care nici măcar nu face spumă. Importanța hainelor devine capitală, le plasează la limita unei societăți normale, le clasează în categoria celor nedoriți, celor care resping prin propriul aspect, prin propriul miros, îndepărtându-i pe cei din jur. Astfel, când călătoresc cu trenul de la o închisoare la alta, aspectul lor grotesc atrage nu doar mila, ci și disprețul celor din jur.

Aflată opt ani într-o celulă de izolare, Lena Constante se descrie:

„[...] port aceeași cămașă și ziua și noaptea. Când se murdărește, o spăl dimineața, dacă nu se usucă, dorm cu zeghea pe piele. Dar mă zgârie și adorm greu (...) simt rugozitatea pânzei. Chiar acum îmi îmbrac cămașa. Trag pe mine pantalonii caraghioși și fusta. Fusta mea nu are o croială reglementară. În loc de a fi dreaptă, este ușor evazată la poale. Pentru că eu am primit două fuste ale lotului. Atât de strâmte, încât au fost nevoiți să mi le dea pe amândouă și o pereche de foarfeci și un ac și ață de cusut.” (Constante 1996: 11)

Învăluite astfel în zdrențe multicolore, în straturi ce par a se decoji neuniform ca foile unei cepe putrezite, arată toate deținuții, de ani mulți în închisoare, neprimind haine, sunt nevoite să își cârpească rămășițele acelea învechite și uzate care le amintesc însă de afară, de libertate. Deși nu au oglindă pentru a se privi, își conștientizează degradarea, însă lupta cu goliciunea trupurilor și în special cu frigul iernii și cu zidurile reci le determină să renunțe la orice fărâmă de demnitate, de multe ori ajungând să facă haz de necaz:

„În sfârșit mi-am pus ciorapii. Iarna trecută nu am avut ciorapi... Dintr-o pereche de postav vechi dată de magazioner, îmi încropisem o pereche de cipici... după confiscarea cipicilor, la o percheziție, am primit o pereche de ciorapi lungi de bumbac. Nu aveam jartiere...ciorapii alunecau. Tot ridicându-i, degetele mele îi găureau. Erau, deci, acoperiți, aproape dublați, de cârpituri de toate culorile.” (Constante 1996: 12)

Și Annie Samuelli are parte de același tratament vestimentar, deoarece și ea stă închisă mai mult de zece ani între zidurile reci ale închisorilor și nu întotdeauna deținuții se bucură de beneficiul de a primi haine uzate pe care să le recondiționeze. Annie Samuelli arată însă grotesc cu pantalonii ei căzuți de sub fustă, pantaloni a căror ridicare, oricât ar părea de absurd, ar fi putut-o costa viața. În volumul *Zidul despărțitor*, ea relatează cu umor cum într-o zi de vară foarte călduroasă, fiind mutată de la Jilava cu trenul, într-un compartiment asemenea unei cuști neîncăpătoare, a fost crunt umilită din cauza zdrențelor folosite pe post de haine. Nemaiavând furouri, ele își centrează atenția pe croirea de pantaloni din petice, căci de acasă nu aveau voie să primească pachet:

„Aceștia [pantalonii] devin cel mai important obiect de îmbrăcăminte. Datorită nevoii de căldură, raritatea lor a fost suplinită prin prelungiri din materiale groase care depășeau genunchii, iar rupturile și sfâșierile pricinuite de trecerea timpului erau acoperite cu nenumărate petice de toate culorile și calitățile.” (Samuelli 1993: 120)

Se constată asemănarea izbitoare de suprapunere de petice multicolore între ciorapii Lenei Constante și pantalonii purtați de Annie Samuelli. Însă această ultimă imagine devine și mai grotescă din cauza interdicției de a folosi elastic. Deținuții ajung să își susțină pantalonii cu fâșii de prosoape sau chiar cu o curea croită din fire destrămate din pături sau haine și răsucite între ele, dar acestea fiind vechi și uzate se puteau rupe oricând, plasând-o pe posesoarea lor într-o situație cât se poate de jenantă. Annie Samuelli este protagonista unei astfel de întâmplări, doar că, în cazul ei, situația nu este doar comică, ci ar fi putut fi transformată într-una tragică. Aflată între civili pe peronul unei gări, i se rupe sfoara care îi susține pantalonii purtați pe sub fustă. Căzând, aceștia o încurcă și merge într-un ritm mai lent decât colegile sale, comandantul crezând că vrea să încerce să evadeze o amenință că dacă se va opri va trage în ea; dezgustată de propria viață și de cum a ajuns de umilă, aceasta îi răspunde sfidător: „– Atunci, trageți, dar

oricum mă opresc pentru că îmi cad pantalonii” (Samuelli 1993: 123). E acuzată de autoritățile scrupuloase că a ridicat ceva de jos și, când arată pantalonii, este ironizată că și i-a dat jos de față cu toată lumea, ca și cum în universul lor trist valorile umane ar mai putea fi valabile. De asemenea, cazurile de mumificare prin înfășurarea în zdrențe sunt mult mai numeroase, Lena Constante amintește cum una dintre colegile de celulă își împletise ciorapi din părul ce le pica excesiv. Deși rezultatul era unul respingător vizual, posesoarea lor se bucura de a nu sta cu picioarele goale în celula semiînghețată. În schimb, în relatările Evgueniei Guinzburg, deținutele sunt îmbrăcate toate la fel după momentul procesului și pot primi pachete cu haine și alimente de acasă.

Anița Nandriș-Cudla, aflată în Siberia timp de 20 de ani, nu primește nicio haină și pentru a se apăra de frig va împleti pentru ea și pentru copiii ei haine din părul câinilor crescuți de ei sau din bucățele de sfoară legate între ele, astfel încât pe partea interioară erau zeci de noduri unul lângă altul.

În astfel de situații extreme, majoritatea femeilor, oricât de cochete ar fi în mod normal, își anulează feminitatea pentru a-și centra întreaga atenție spre păstrarea umanității, chiar dacă asta ar însemna anularea diferențelor de gen. Din cauza insuficienței alimentației și a condițiilor precare, cele mai multe slăbesc excesiv, iar din această cauză nu le mai vine ciclul. Acest aspect este considerat un beneficiu, dat fiind faptul că majoritatea deținutelor erau femei tinere, dar fără niciun obiect igienic disponibil pentru a-și opri sângerarea firească, vată sau fașă medicală. De asemenea, oprirea naturală sau artificială a menstruației, prin apelul la diverse medicamente, înseamnă un beneficiu și prin anularea maternității, din moment ce multe deținute sunt abuzate sexual, astfel sunt private de a avea un copil nedorit, un copil care să fie mărturia vie a tuturor ororilor la care au fost supuse. Nu este însă și cazul colegei de celulă a Adrianei Georgescu, care rămâne însărcinată în urma abuzurilor din timpul nopții ale paznicilor beți. Așadar, a fi privită ca femeie devine totuși o neșansă.

Evguenia S. Guinzburg vorbește despre pierderea feminității deținutelor, majoritatea femeilor devenind din cauza tratamentului la care sunt supuse „niște ființe asexuate... niște făpturi stranii, niște spectre” (Guinzbourg 1980: 444) care erau cândva femei, acum nici ele nu mai știu unde se încadrează. Această secătuire a ființei de orice seninătate fizică le transformă în niște stafii, mâinile lor par scheletice; Adriana Georgescu este ea însăși o umbră, fiind atât de slabă încât și gardienii se miră de mâinile sale *numai piele și os*. Aceste sinistre transformări ale corpului se datorează diverselor forme de tortură pe care le-au îndurat deținutele. Evguenia Guinzburg amintește despre deținutele de la Souzdal, care erau rase în cap și care suferă din cauza sustragerii acestui însemn al feminității. O altă dovadă că sistemul dorea umilirea și dezumanizarea deținutelor prin scăderea stimei de sine este faptul că li se confiscă sutienele, lucru ce le afectează pe deținutele închisorilor rusești pentru că ele consideră acest obiect vestimentar tot un însemn al feminității.

Piederii feminității i se adaugă pierderea tinereții, multe deținute vorbind adesea despre îmbătrânirea prematură a celor torturați. Annie Samuelli o descrie pe una dintre colegile de celulă:

„[...] avea 35 de ani, dar părea de peste 60 de ani. Avea o față stafidită, cu buze subțiri, palide, un păr încărunțit împletit în două cozi subțiri, un gât slab și sub bluza din bumbac îi atârnavu sânii ca și cum fuseseră secătuiți de prea mulți copii. Nu vădea nicio urmă de tinerețe, nici măcar în ochii ei câprui, vii, cu gene mici”. (Samuelli 1993: 126)

Alimentația

O altă formă de tortură este și alimentația insuficientă și precară; o formă sigură, fiind aplicată zilnic deținutelor și având efectele așteptate. Hrana nu este doar insuficientă cantitativ, dar este și detestabilă din punct de vedere calitativ, cu toate acestea, din lipsă de altceva, toate stau în așteptarea: „a două degete de lichid maroniu pe fundul unei gamele. A unei foarte subțiri felii de pâine neagră. Va intra în celulă și o gamelă joasă conținând marmeladă” (Constante 1996: 32). Foamea le apasă zilnic, deoarece acele alimente insuficiente caloric și fără gust nu le

pot oferi necesarul zilnic de calorii, iar corpul își cere drepturile; singurele plăceri gustative și le oferă în timpul somnului, când visează mâncare din belșug.

Forma extremă de înfometare avea loc în perioada de șapte zile de carceră, când deținutele nici măcar nu erau hrănite zilnic. Aceste zile de carceră erau temute nu neapărat pentru că erau pedepsite să stea permanent în picioare sau pentru că dormeau pe o saltea de paie fără pătură, ci pentru că nu primeau mâncare decât în două zile din șapte, iar corpurile lor și așa slăbite nu rezistau unui astfel de chin: „În primele două, pedepsita primea doar o gamelă cu apă, sărată, la prânz. A treia zi, regim normal. A patra și a cincea zi, gamela cu apă. A șasea zi, regim normal. A șaptea – apă” (Constante 1996: 22). Evguenia Guinzburg are însă forța de a refuza mâncarea ce i se dă în aceste zile de carceră pentru a se revolta împotriva conducerii închisorii.

Efectele lipsurilor alimentare sunt majore; din cauza subnutriției, cele mai multe sunt slăbite, anemice, le cade în mod excesiv părul, își pierd dinții, pe care îi țin cu sfințenie în buzunar, sperând pueril că printr-o minune a stomatologiei vor putea să și-i pună la loc. Alimentația este una dintre problemele care apar cel mai frecvent în mărturiile deținuților politici, cu toții sunt marcați definitiv de mămăliga din mălai mucegăit, de arpacașul cu miros de DDT, de cașcavalul nedigerabil și cauciucos, de ciorba de varză acră sau de murături. Efectele subnutriției nu le afectează doar fizic, ci și mental, multe dintre ele fac crize nervoase de foame; astfel, Annie Samuelli povestește despre o colegă de celulă care își usca bucățele de pâine pe care le sugea pentru a uita de foame și a-și potoli agitația. Lena Constante amintește, de asemenea, despre cele două bătrâne, mamă și fiică, închise pentru că și-au apărat nepotul, respectiv fiul; fiica își cedează mâncarea mamei nevrotice care cere încontinuu mâncare. Într-un spațiu unde zilnic par a posti, căci măruntaiele de oaie ce țin loc de carne sunt și acestea un lux, deținutele se confruntă cu un regim malefic, care încearcă să le distrugă fizic, dar și psihic, să le inducă ideea de continuă teamă, de neputința de a evada, chiar și mental, într-o lume fără restricții.

Aflăm din mărturiile Evgueniei Guinzburg că deținutele din închisorile rusești s-au bucurat o perioadă de posibilitatea de a citi cărți, de a scrie, dar și de a primi pachete cu mâncare de acasă sau cu bani pentru a-și putea cumpăra singure alimente de la magazia închisorii, totuși și ele primeau terci de cereale și ciorbă cu oase de pește.

În universul carceral totul are altă valoare, un fir de ceapă verde valorează mai mult decât orice floare, iar măruntaiele de oaie risipite prin terciul de orz sunt un lux rar, niciun alt om liber, neputând îngurgita ceea ce ele mănâncă de multe ori cu mare plăcere. În acest sens este grăitor episodul din trenul eliberării, când Lena Constante își dă pachetul de alimente *de sărbătoare* pe ziua întregă unui cerșetor invalid, iar acesta îl aruncă la coșul de gunoi dezgustat, deținutele, în schimb, s-ar fi bucurat ca de un dar nesperat (slănină și pâine).

Lena Constante resimte profund, la fel ca toate celelalte deținute, apăsătorul și insistentul fenomen de foame, căci „foamea era un dictator implacabil și nouă de ani de zile ne era foame” (Constante 1992: 220). Deliciile alimentare pe care și le acordă se rezumă la bucăți de mămăligă prăjite pe sobă sau la infimele cubulețe de marmeladă, singurele alimente dulci pe care le primesc. Și Anița Nandriș-Cudla amintește despre prezența foamei, despre apariția avitaminozei și a anemiei, despre iagăde, fructele pe care le adunau pentru a compensa lipsa vitaminelor.

Igiena

Imposibilitatea de a fi curate le afundă într-un stadiu inuman, cana de apă primită zilnic de fiecare deținută trebuie să le ajungă și pentru a se hidrata, dar și pentru a se spăla; fără niciun fel de hârtie sau alte materiale igienice, deținutele trăiesc drama de a mai fi încă femei.

Mirosul hărdăului mereu plin, al transpirației specifice fiecăreia, senzația de claustrofobie pe care și-o provoacă o celulă suprasaturată, în care mai bine de șaiszeci de deținute conviețuiesc, deși nu sunt decât douăzeci și cinci de paturi, toate aceste corpuri aranjate atât de neuniform, dormind unele cu picioarele la capul celorlalte, totul, dar absolut totul te duce cu gândul la haos absolut, la mizerie apăsătoare, la un corp pedepsit de zece mii de ori mai crud decât și-ar fi putut închipui oricine din zilele noastre. Să-și facă nevoile fără a beneficia măcar de o bucată de ziar, să fii femeie și să nu ai resursele necesare pentru a-ți opri sângele ce curge pătrunzând prin

salteaua subțire de paie, picurând ușor peste deținuta din patul de la parter, să vezi cum părul îți este atât de năclăit de transpirație, încât ți se lipește în șuvițe mizerabile de cap, să trăiești în astfel de condiții și totuși să îți impui ca principal scop al vieții tale larvare să te speli zilnic, oricât de frig ar fi și oricâte perechi de ochi curioși ți-ar urmări trupul slăbit și îmbătrânit înainte de vreme! Întrebarea ce se impune este: se poate vorbi de igienă în asemenea condiții?

Pentru proaspetele deținute, șocul pe care îl trăiesc în momentul în care sunt pur și simplu ridicate de pe stradă și aruncate între patru ziduri reci și umede fără nicio sursă decentă de supraviețuire le anihilează orice putere de revoltă. Cerințele sistemului, ale paznicilor în mod direct, sunt pur și simplu inumane. Uneori deținuților li se interzice să își facă nevoile o zi întreagă. Exemplificator este episodul narat de Annie Samuelli, când alături de alte unsprezece deținute, este transportată la o nouă închisoare, părăsind Jilava. Călătoria se face cu trenul, într-un vagon aglomerat, iar din cauză că nimeni nu vine să le ridice de la noua închisoare sunt lăsate cu vagonul în soare o zi întreagă, interzicându-li-se să-și facă nevoile. Legile umane sunt total abolite, societățile totalitare funcționând după cu totul alte principii decât cele unanim acceptate de societățile civilizate. Închise într-o cutie neaerisită și supraîncălzită de soarele verii, cele unsprezece corpuri se unesc într-o masă densă, compactă, la fel de murdare și obosite, transpirația lor se unește, oftatul lor este unul comun, sunt un singur corp supus acelorași chinuri. „Soarele în plină amiază își trimitea razele fierbinți pe vagonul acoperit cu plăci metalice. Prin șipcile late și grătarul din sârmă strâns legată pătrundea o slabă urmă de aer. Numai razele soarelui încărcate de fire de praf cădeau din plin, fără îndurare. O căldură umedă se infiltra printre pereții subțiri de care erau lipite bluzele noastre ude. Șiroaie de transpirație se prelingeau pe fețele și trupurile noastre. Setea ne usca gâtleurile și buzele” (Samuelli 1993: 117). Închise astfel, într-un vagon asemeni celor pentru vite, ele sunt lăsate în soare și desființate ca umanitate, ca și cum ar fi niște vite ce vor fi duse la tăiere și pentru care nu merită să se risipească nici măcar o cană de apă.

Trăind în asemenea condiții, multe dintre ele învață să își anihileze dezgustul, să suporte frigul în haine inadecvate, să îndure durerea extremă zăbindu-le colegelor speriate de soarta lor, standardele umane sunt mult coborâte pentru a se putea supraviețui. Astfel, Lena Constante ajunge să își introducă până la cot mâna în hârdău. În momentul în care în celulă se introduc două recipiente diferite, unul pentru resturile fiziologice lichide, altul pentru cele solide, una dintre deținute „face greșeala de a-i scăpa” un produs solid în hârdăul pentru resturi lichide. Ea este pusă să scoată acest corp delict care i-ar fi adus sărmaneii vinovate o pedeapsă grea. Cu un simț ironic dezvoltat și cu o puternică stăpânire de sine, aceasta ia în mână respectiva dovadă și mestecă cu ardoare în hârdău susținând că nu a găsit nimic și împrăștiind un miros amețitor care o îndepărtează pe paznică.

Igiena precară devine astfel o formă de tortură prin care se atentează la demnitatea umană, la anihilarea respectului pentru propriul corp. Sunt însă și deținute pentru care aerul curat sau apa sunt considerate dăunătoare sănătății, ele se tem să nu răcească din cauza apei prea reci și a ferestrei deschise și atunci le supun și pe celelalte mirosului apăsător care le definește. În acest sens, exemplificator este episodul în care Annie Samuelli este „vrăjită” de Rhea, o cunoscătoare de farmece din satul Vrăjitoareni; cele două intră în conflict din cauza ferestrei din celulă. O problemă majoră o constituie igiena corporală. Private fiind nu doar de libertate, ci și de orice materiale igienice, se confundă cu toate într-o masă larvară veșnic transpirată, veșnic în lipsă de apă. Închise între zidurile umede, de multe ori fără spații de aerisire suficiente și într-un număr mult mai mare decât ar fi normal, ele mănâncă, dorm, se spală și, mai ales, își fac nevoile aici. Trecând peste problema spațiului personal, această situație implică o gravă abatere de la normele igienei. În hârdăul din celulă își fac nevoile peste douăzeci de femei, niciun fel de hârtie. Aceasta fiind înlocuită cu *logica* fiecăreia. Lena Constante povestește făcând haz de necaz despre această logică, pe care deținutele o aveau și o foloseau zilnic și care trebuia să fie spălată după fiecare utilizare, pentru a păstra curățenia, dar lipsa apei îngreuna acest lucru. Logica era o batistă, în cele mai bune cazuri, sau o bucată de material, pe care deținutele o foloseau în locul hârtiei igienice, obiect interzis, și pe care cele mai multe o spălau după fiecare utilizare.

Apa este tot timpul porționată și insuficientă, pentru a te spăla cât de cât ar trebui să renunți să o consumi. Câte deținute făceau acest lucru dat fiind faptul că erau oricum deshidratate din cauza hranei mizere?! La sala de dușuri mergeau doar pentru douăzeci de minute pe săptămână, din douăzeci de dușuri funcționau doar cinci-șase și astfel deținutele se înghesuiau două-trei la același duș, de multe ori nereușind să se limpezească. În aceste spații clausturate, corpurile nu mai au același statut, fiecare învață să-l privească pe celălalt ca pe un accesoriu al celulei, asta doar dacă celălalt nu este altfel. Altfel stau lucrurile cu Fanny, tânăra din *Zidul despărțitor*, al cărei corp diferă de al celorlalte printr-o diformitate și care este tratată discriminant de colegile de celulă. Chiar și în aceste spații restrânse, unde corpurile sunt unite la unison într-o masă de carne ce este zdrobită de zidurile închisorii puțin câte puțin, diferențele atrag diferite stereotipuri, precum și clasificarea celuilalt, diferitul, într-o categorie marginală, el neputând fi acceptat. Din cauza reacției colegelor, Fanny refuză să se spele în prezența colegelor, sărind de multe ori peste acest procedeu tocmai pentru a scăpa de privirile lor insistente.

În detenție se coboară până la acel stadiu în care obiectele de uz personal devin ale tuturor, nimeni nu are propriul prosop sau periută de dinți, ci doar propria „logică”. De asemenea, deținutele nu au haine de schimb, nu au condiții pentru a le spăla și a le usca și astfel corpurile lor sunt veșnic murdare, oricât și-ar dori să își păstreze curățenia, întotdeauna se găsește vreo deținută care, temându-se de frig mai rău decât de mizerie, refuză să se spele și astfel întreaga celulă se vede obligată să îi suporte mirosul apăsător. Deși murdare ele însele, dormind de asemenea pe așternuturi murdare și mâncând în gamele spălate în apă urât mirositoare, deținutele se bucură totuși de faptul de a nu avea păduchi sau pureci, ceea ce le-ar fi îngreunat și mai mult viața mizeră. Acest lux trebuie să îl plătească însă cu suportarea mirosului greu de DTT. Anița Nandriș-Cudla nu se bucură de acest privilegiu, căci în barăcile îndepărtate DTT-ul nu ajunge, iar păduchii, de dimensiunea furnicilor, se plimbă în voie.

Bătaia

Bătaia reprezintă forma extremă de tortură aplicată deținuților, fie ei bărbați sau femei. Ea nu se aplică oricum, ci urmând un plan malefic bine gândit. Așadar, pedepsele corporale diferă de la o etapă la alta a perioadei de detenție, în celulele de izolare deținuții sunt crunt loviți pentru că nu există martori, însă, în celulele comune, pedepsele, deși foarte dureroase, sunt altfel aplicate.

În perioada de anchetă, imediat după ce au fost arestate, deținutele sunt pedepsite fizic pentru a recunoaște ceea ce li se impune și pentru a li se induce sentimentul de teamă și de acceptare a dominatorului.

Paznicii nu se feresc a aplica pedepse crunte corporale nici măcar femeilor, fie ele tinere sau foarte bătrâne; lovite fără milă, corpurile lor resimt supremația celui ce le pedepsește. Pedepsele fizice sunt aplicate îndeosebi deținuților în perioada de anchetă, pentru a le convinge să semneze și ceea ce nu au făcut, doar pentru a scăpa de cumplitele dureri la care sunt supuse. Evguenia Guinzburg amintește de o tânără din lotul deținuților străine care avea toate unghiile de la mâini smulse.

În perioada de detenție solitară deținutele sunt mai vulnerabile, căci nu este nimeni care să le ude trupurile brăzdate de răni, să le dea să mănânce când le sunt mâinile umflate și negre de la atâtea chinuri sau să fie martor la aceste încalcări ale legilor. Din cauza bățăilor îndurate, Adriana Georgescu rămâne cu un tremurat ce o urmărește toată viața, fiind nevoită să se interneze în repetate rânduri pentru a depăși traumele provocate de torturile fizice la care a fost supusă. Nu e doar bătută cu o mânecă din cânepă umplută cu nisip peste tot corpul și drogată cu ceea ce i se pune în mâncare pentru a semna scenariile false ale celor de la Interne, ci și violată în timpul nopții de paznicii beți.

Violul este o altă formă de tortură fizică la care sunt supuse femeile deținute. Prea afectată de toate cele îndurate, Adriana Georgescu nu poate detalia, așa cum face Lena Constante, suferințele la care a fost supusă. Relatarea este un chin, bățile și violul fiind mai mult sugerate decât povestite, iar

scrierea un proces greoi și distrugător, fraza fiind de multe ori sacadată, întreruptă și reluată în repetate rânduri din cauza efectului pe care îl are răscolirea amintirii :

„Unul dintre ei mi-a imobilizat brațele. Altul, picioarele. Un al treilea scoate dintr-un sertar un soi de mânecă prinsă la ambele capete și umplută (...) Se apleacă, îmi pune o batistă groasă pe gură și biciuie aerul cu mâneca. (...) Prima lovitură mă atinge la coapsă. A doua, în plin obraz. Totul şuieră, se învâрте. Mă zvârcolesc. Toți țipă. Și eu? Mușc, mușc batista din gură. Coapsa, încă o dată coapsa. Cercurile. Galbenul se rotește, se rotește, se apropie. Nu mai știu nimic.” (Georgescu 1999: 88)

Lena Constante este deținuta care îndură atât pedepsele solitare, cât și pe cele comune. În *Evadare tăcută. 3000 de zile singură în închisorile din România* ea vorbește despre loviturile peste tălpi ce îi erau aplicate cu o curelușă la capătul căreia se afla o cataramă mare de metal pentru că este văzută stând așezată sau pentru că pur și simplu stă și nu merge, ea fiind pedepsită timp de câteva zile să meargă încontinuu în cele 17 ore din 24:

„Unul dintre paznici mă biciuiește. Tălpile picioarelor. Cu toată puterea. Cu centironul de piele. Din piele groasă. Cu cataramă mare de metal. Cu centironul său de metal îmi biciuie tălpile picioarelor. Șocuri de durere. Valuri de durere. Corpul îmi zvârnește. Ceilalți doi paznici îmi apucă umerii. Unul la dreapta. Altul, la stânga. Mă mențin cu toată puterea lor. Asta este tot.” (Constante 1992)

Cruzimile la care este supusă Lena Constante sunt din ce în ce mai crunte: șuvițe din păr îi sunt smulse una câte una, încât simte că pielea capului îi ia foc de durere și își privește cu regret și durere chinuitoare părul aruncat la gunoi, șuviță cu șuviță. Aici nu doar faptele dor, ci și cuvintele, căci protestele îi aduc noi maltratări.

Annie Samuelli relatează și ea cazuri de suferință solitară îndurate de una dintre colegile ei și face, de asemenea, referire la faptul că în perioada de doi ani de interogatoriu și ea a fost bătută. Această tânără, care nu apucă să își spună numele pentru că va fi mutată, este abia în a doua zi de la arestare și trupul ei este plin de umflături roșii, care o împiedică să se odihnească. Cele relatate sunt într-adevăr dovada că torționarii erau cu desăvârșire inumani, iar cei chinuți adevărați martiri: după ce i se pun ochelari negri pentru a nu vedea unde este dusă, ea este împinsă cu brutalitate pe scări:

„[...] când am ajuns jos, am căzut și alții care mă așteptau probabil mi-au dat cu piciorul până m-am rostogolit pe podeaua de piatră, total aiurită și îngrozită. Nici nu am apucat să-mi trag bine sufletul, că mi-au legat încheieturile mâinilor de genunchi cu niște curele de piele care-mi tăiau carnea (uite semnele). Pe urmă mi-au trecut o prăjină pe sub coate și genunchi și m-au atârnat cu cele două capete ale prăjinii de un fel de aparat ca o capră pentru sărituri. Capul îmi bălângănea înainte și înapoi în timp ce picioarele atârnav în jos în față. Arătam probabil ca o pasăre pusă la frigare.” (Samuelli 1993: 9)

Cam astfel se derulau numeroase zile de interogatoriu pentru cele mai multe dintre deținute. Torturi neînțelese, inventate de minți bolnave și care le vor distruge pentru totdeauna. Nepermisul devine astfel permis, iar cei asupriți nu au niciun drept la replică și nicio posibilitate de scăpare, zidurile strâng cu putere, nimicind suflete și trupuri, lăsând urme amare în memorie și cicatrici profunde în suflet. Devine dureroasă nu doar durerea fizică resimțită în urma acestei forme de tortură extremă, dar și singurătatea în care ea este primită. În ciuda acestor abuzuri ale puterii, regimul comunist își vedea în continuare liniștit de exercitarea puterii, sfidând legile umanității și ignorând martorii oculari din rândul deținuților. Cu toate acestea, deținătorii puterii nu au curajul de a interveni la fel de agresiv în celulele comune. Din păcate, nici aici nu încetează agresiunile, însă sunt aplicate sub forma unor pedepse pe care deținutele și le merită pentru că au încălcat regulile interne. Astfel, printre cele mai grave pedepse la care sunt supuse deținutele, chiar sub ochii colegelor, se numără aplicarea cătușelor la două deținute simultan, așezate spate în spate și, de asemenea, aplicarea măștii de gaz pentru a le (semi)asfixia.

Pentru o *poștă*, deși negăsită de paznice, este legată cu un lanț gros de fier cu lacăt de una dintre colege pentru douăzeci și patru de ore, cu „umerii aproape de dislocare, încheieturile rănite de inelele lanțului, degetele încă amorțind, oboseala picioarelor care abia mai aveau forță să ne susțină” (Constante 1996: 174). Relatarea mărturiilor se face cu greu, căci Lena Constante alege să

exprime și acele suferințe intime și uneori considerate rușinoase. Ea relatează cum, astfel imobilizate, cele două erau duse de colege pentru a-și face necesitățile și ajutate. În astfel de situații de suferință grupul devine și mai compact, iar toate deținutele ca martore ale profunde suferințe aleg să fie de partea victimei, ajutând-o fiecare cum poate. Aceste ore de durere sunt atât de chinuitoare, încât nici măcar nu pot fi transpuse în cuvinte. Durerea devine din ce în ce mai chinuitoare, iar cele două victime din ce în ce mai incapabile de a se descurca singure, astfel apare dependența de celulă. Măinile le sunt umflate și amorțite, încât nici măcar limba nu o pot ține singure și astfel sunt hrănite de cele ce le privesc cu milă și înțelegere, le sunt alinate durerile prin aplicarea de comprese reci pe fețele lor tumefiate. Își petrec noaptea legate cu cătușe una de alta, inelele le-au lăsat urme violete, iar durerea le secătuieste întreaga ființă. Durere extremă, durere provocată de oameni, durere care distruge nu doar trupul, ci și psihicul și spiritul, căci a te vedea dezumanizat, legat ca o vită sau aruncat ca un cadavru este peste puterile oricui.

Aici totul este defectuos, alimentația, igiena, hainele, condițiile precare, toate vin să mutilizeze aceste biete corpuri pas cu pas, iar bătaia este cea care le îndreaptă spre moarte. Detenția nu afectează doar sufletele, ci și corpurile, aceste părți vizibile ale umanității, aceste extensii ale sufletului fără de care diferența de la individ la individ nu se poate realiza. Toate devin o masă compactă, la fel de murdare, transpirate și subnutrite ele se afundă împreună în această tristă decorporalizare prin pierderea feminității. Între zidurile închisorii își pierd părul, dinții, îmbătrânesc prematur. Din păcate însă, acest înveliș corporal, deficitar îngrijit, le afectează extrem din punct de vedere psihic.

Totuși pentru cei mai mulți dintre paznici ele sunt niște „biete corpuri”, pe care le pot poseda după bunul plac. Cele care și-au mai păstrat o urmă de frumusețe în trup și chip sunt violate la propriu sau le este violată doar intimitatea. Astfel, atunci când se spală, când se schimbă sau când merg la dușuri sunt privite cu ochi lacomi ca niște prăzi ușoare aruncate în cuști. Apare astfel o problemă de percepere a propriei corporalități, să te bucuri că ți-ai pierdut feminitatea pentru a nu mai fi abuzată fizic sau să suferi când îți vezi trupul îmbătrânit și să încerci să ți-l păstrezi.

Desigur, problemele corporalității nu se rezumă doar la pierderea feminității, ci și la o altă mult mai gravă, aceea de sănătate. Lena Constante se va îmbolnăvi de TBC, Adriana Georgescu de anemie, dar și de nevroze. Corpurile umane își cer drepturile, deși ele nu mai sunt dorite a fi în rândul celor mulți și acceptați de societate. Efectele torturilor fizice sunt extrem de puternice asupra fiecăreia dintre ele, pentru că, inventate de minți monstruoase, aceste forme de tortură sunt aplicate deținuților prin metode extrem de dureroase. Corpul devine pentru puține dintre ele un element ce le ajută să supraviețuiască, pentru cele mai multe constituind de fapt un punct vulnerabil prin care pot fi manipulate. Durerea, frigul, foamea, oboseala, setea, căldura, toate vin pentru a le dărâma corpurile pas cu pas.

Așadar, aceste forme de tortură fizică sunt aplicate în mod direct asupra corpului, însă ele au efecte asupra întregii structuri morale a celui torturat. Conștientizarea propriei degradări corporale atrage după sine depresia, incapacitatea de ancorare în realitate, prin dorința de creare a unei lumi paralele, unde lucrurile stau altfel. Efectele urmărite de sistem sunt atinse, iar deținutele devin obiectele acestei ample torturi. Prin toate aceste forme de tortură se încearcă distrugerea stimei de sine și anihilarea personalității, prin degradarea propriului concept de corporalitate.

Referințe bibliografice:

- CONSTANTE, Lena 1992: *Evadare tăcută. 3000 de zile singură în închisorile din România*, București, Editura Humanitas.
- CONSTANTE, Lena 1996: *Evadare imposibilă. Penitenciarul de femei Miercurea-Ciuc 1957-1961*, București, Editura Florile Dalbe.
- GEORGESCU, Adriana 1999: *La început a fost sfârșitul*, București, Fundația Culturală Memoria.
- GUINZBOURG, S. Evguenia 1980: *Le vertige, Tome 1*, Paris, Editions du Seuil.
- NANDRIȘ-CUDLA, Anița 1991: *20 de ani în Siberia: destin bucovinean*, București, Humanitas.
- SAMUELLI, Annie 1993: *Zidul despărțitor*, Timișoara, Editura de Vest.